

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS**  
**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS**  
**GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ĮSTATYMO NR. IX-1007**  
**20 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO**

**1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai**

Projektas parengtas siekiant sumažinti skurdą, kurio rizikoje, Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2015 m. gyveno 22,2 procentai arba apie 640 tūkstančių Lietuvos Respublikos piliečių, tarp jų 28,9 proc. vaikų iki 18 metų amžiaus ir 9,9 proc. dirbančiųjų. Tikėtina, kad reali padėtis dar blogesnė, nes šie duomenys yra apskaičiuojami santykinio skurdo skaičiavimo metodu, kuris, kaip parodė Lietuvos socialinių tyrimų centro mokslininkų dr. Rasos Zabarauskaitės (Miežienės) ir dr. Boguslavo Gruževskio atliktas „Sisteminis skurdo problemos tyrimas Lietuvoje“, nėra tinkamas tokioms mažiau išsivysčiusioms šalims, kaip Lietuva, todėl gaunamas sumažintas skurstančiųjų skaičius ([http://www.caritas.lt/ckfinder/userfiles/files/Caritas\\_internetui2%284%29.pdf](http://www.caritas.lt/ckfinder/userfiles/files/Caritas_internetui2%284%29.pdf)).

Viena iš šio skurdo priežasčių – neproporcingas darbo pajamų, ypač minimalių, apmokestinimas, kurį mažinti ne kartą ragino žinomi šalies ekonomistai ir visuomenininkai. Šios kadencijos Seimas 1-ojoje sesijoje priėmė įstatymo projektą, kuriuo padidino mėnesio neapmokestinamųjų pajamų dydį nuo 200 iki 310 eurų, tačiau nesiryžo įstatymu susieti minimalaus atlyginimo ir neapmokestinamųjų pajamų dydžio, įtvirtinant principą, kad minimalus atlyginimas yra visiškai neapmokestinamas. Todėl šiuo metu vis dar tęsiama socialiai neatsakinga politika, kai iš minimalios algos išskaičiuavus pajamų mokestį ir socialinio draudimo įmokas žmogui liekančios disponuojamosios pajamos yra vargiai pakankamos įprastinių poreikių patenkinimui ir neužtikrina oraus pragyvenimo.

Lietuvos statistikos departamento nurodyta mažiausia pinigų suma, kuri 2015 m. buvo reikalinga įprastiniams poreikiams patenkinti, vienam asmeniui per mėnesį buvo 322 Eur: 5 didžiuosiuose miestuose – 357 Eur, kituose miestuose – 327 Eur, kaime – 274 Eur. Iš dabartinio minimalios algos dydžio atėmus pajamų mokestį ir socialinio draudimo įmokas, pragyvenimui liekanti suma didžiuosiuose miestuose yra 20 eurų mažesnė už čia nurodytą mažiausią sumą, reikalingą įprastinių poreikių patenkinimui. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2017 m. vasario mėnesį pateiktais duomenimis, minimalių poreikių krepšelio dydis, skaičiuojant 2016 metų kainomis, siekia 238 eurų – ministerijos vertinimu, tokia yra mažiausia mėnesinė pajamų suma, būtina išgyvenimui, tenkinant pačius minimaliausius gyvybinius ir socialinius poreikius. Minimalią algą uždirbančiam žmogui po mokesčių ir įmokų liekanti suma yra vos 100 Eurų didesnė už šį absoliutų minimumą (tačiau pažymėtina, kad jį apskaičiuojant nebuvo

atsižvelgta į pragyvenimo lygio skirtumus įvairiose vietovėse, todėl didžiuosiuose miestuose absoliutaus minimumo suma gali būti didesnė už ministerijos paskelbtą dydį).

Situacija, kai dirbantis žmogus ir jo šeima, įskaitant vaikus iki 18 metų amžiaus, gyvena vos įstengdami patenkinti būtiniausius poreikius, yra visiškai nepriimtina socialinio teisingumo požiūriu, nesuderinama su Lietuvos Respublikos ratifikuotoje Europos socialinėje chartijoje įtvirtintomis teisėmis (pvz., „Kiekvienas žmogus privalo turėti galimybę savo laisvai pasirinktu darbu užsidirbti pragyvenimą“, „Kiekvienas žmogus turi teisę į apsaugą nuo skurdo ir socialinės atskirties“), pažeidžia Lietuvos Respublikos ratifikuotoje Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje įtvirtintą įsipareigojimą rūpintis vaikų gerove, užtikrinant tinkamas socialines sąlygas, naikina motyvaciją dirbti, skatina emigraciją.

Todėl šią iš esmės ydingą padėtį būtina kuo skubiau keisti.

## **2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai**

Inicijuojant įstatymo projektą tęsiama Seimo nario Naglio Puteikio iniciatyva, kurią jis teikė ir 2012-2016 m. Seimo kadencijos metu, įvertinęs ekonomistų ir visuomenininkų viešai ne kartą pateiktus argumentus ir atsižvelgdamas į nuolat gaunamus skurstančių Lietuvos Respublikos piliečių laiškus, nes didelė dalis šių žmonių skursta dėl neproporcingo darbo pajamų, o ypač minimalių darbo pajamų, apmokestinimo ir neužtikrintos minimaliam išgyvenimui būtinų pajamų apsaugos skolų išieškojimo atveju.

## **3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.**

Šiuo metu maksimalus taikytinas mėnesio neapmokestinamųjų pajamų dydis (toliau – NPD) yra 310 eurų. Jis taikomas, jei gyventojų pajamos neviršija minimalios mėnesinės algos, galiojusios einamųjų kalendorinių sausio 1 dieną, vieno dydžio (nuo 2017 m. sausio 1 d. 380 eurai), atitinkamai maksimalus metinis NPD – jei gyventojų pajamos neviršija minimalios mėnesinės algos, galiojusios einamųjų kalendorinių sausio 1 dieną, dvylikos dydžių (4 560 eurų). Jei gyventojų pajamos viršija šiuos dydžius, NPD atitinkamai mažinamas, apskaičiuojant jį taip:

mėnesio NPD apskaičiuojant pagal formulę:

$310 - 0,5 \times (\text{atlyginimas} - \text{minimaliosios algos, galiojusios einamųjų kalendorinių sausio 1 dieną, vienas dydis})$

Metinį NPD apskaičiuojant pagal formulę:

$3\,720 - 0,5 \times (\text{atlyginimas} - \text{dvylika minimaliosios algos, galiojusios einamųjų kalendorinių sausio 1 dieną, dydžių})$

Šiuo metu NPD taikomas, jeigu gyventojų pajamos neviršina 1 000 eurų per mėnesį (arba 12 000 eurų per metus).

Dabartinė įstatymo straipsnio redakcija:

**Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas**

## **20 straipsnis. Neapmokestinamasis pajamų dydis ir papildomas neapmokestinamasis pajamų dydis**

1. Neapmokestinamasis pajamų dydis (toliau – NPD) taikomas tik su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusioms pajamoms. Metinis NPD (toliau – MNPD), jei šio straipsnio 6 dalyje nenustatyta kitaip, negali būti didesnis negu 3 720 eurų, jeigu gyventojų mėnesinės pajamos (toliau – GMP) neviršija minimaliosios mėnesinės algos, galiojusios einamųjų kalendorinių metų sausio 1 dieną, dvylikos dydžių suma. Kai GMP viršija minimaliosios mėnesinės algos, galiojusios einamųjų kalendorinių metų sausio 1 dieną, dvylikos dydžių sumą, MNPD, jeigu šio straipsnio 6 dalyje nenustatyta kitaip, negali būti didesnis negu suma, apskaičiuota pagal šią formulę:

Gyventojui taikytinas MNPD = 3 720 – 0,5 x (GMP – dvylika minimaliosios mėnesinės algos, galiojusios einamųjų kalendorinių metų sausio 1 dieną, dydžių).“

***TAR pastaba. 1 dalis taikoma apskaičiuojant ir deklaruojant 2017 metų ir vėlesnių mokesčių laikotarpių pajamas.***

2. Jeigu šio straipsnio 6 dalyje nenustatyta kitaip, NPD mokesčiniu laikotarpiu taikomas tokia tvarka:

1) gyventojui, kurio su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos per mėnesį neviršija minimaliosios mėnesinės algos, galiojusios einamųjų kalendorinių metų sausio 1 dieną, vieno dydžio, taikomas mėnesio NPD yra 310 eurų;

2) gyventojui, kurio su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos per mėnesį viršija minimaliosios mėnesinės algos, galiojusios einamųjų kalendorinių metų sausio 1 dieną, vieną dydį, taikytinas mėnesio NPD apskaičiuojamas pagal šią formulę:

Gyventojui taikytinas mėnesio NPD = 310 – 0,5 x (gyventojų mėnesio su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos – minimaliosios mėnesinės algos, galiojusios einamųjų kalendorinių metų sausio 1 dieną, vienas dydis).“

***TAR pastaba. 2 dalis taikoma apskaičiuojant ir deklaruojant 2017 metų ir vėlesnių mokesčių laikotarpių pajamas.***

3. Jeigu pagal šio straipsnio 1 ar 2 dalyje nustatytą formulę apskaičiuotas NPD yra neigiamas, laikoma, kad jis lygus 0.

4. NPD mokestiniu laikotarpiu taikomas tik nuolatiniam Lietuvos gyventojui, kai jis pagal šio straipsnio 2 dalies nuostatas turėdamas teisę į NPD pateikia laisvos formos prašymą vienoje pajamų, susijusių su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, gavimo vietoje. Taikant šio straipsnio 2 dalies nuostatas mokestiniu laikotarpiu turi būti atsižvelgiama tik į visas kas mėnesį mokamas išmokas (pagrindinį darbo užmokestį, priedus ir priemokas), susijusias su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais.

5. Gyventojas turi teisę mokestiniu laikotarpiu atsisakyti NPD ar jo dalies taikymo net tuo atveju, kai jis pagal šio straipsnio 2 ar 6 dalį jam gali būti pritaikytas.

6. Asmenims, kuriems nustatytas 0–25 procentų darbingumo lygis, arba senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis, arba asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas sunkus neįgalumo lygis, taikomas mėnesio NPD yra 380 eurų. Asmenims, kuriems nustatytas 30–55 procentų darbingumo lygis, arba senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas vidutinių ar nedidelių specialiųjų poreikių lygis, arba asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas vidutinis ar lengvas neįgalumo lygis, taikomas mėnesio NPD yra 320 eurų. Atsiradus arba pasibaigus teisei į šioje dalyje nurodytą mėnesio NPD dydį, šis dydis pradedamas arba nustojamas taikyti nuo kitą, negu atsirado arba pasibaigė teisė į jį, mėnesį gautų pajamų. Šioje dalyje nurodytiems gyventojams taikytina MNPD suma yra lygi jiems pagal šios dalies nuostatas atitinkamais mokestinio laikotarpio mėnesiais taikytinų NPD sumai, pridėjus pagal šio straipsnio 1 dalį šiems gyventojams apskaičiuotą MNPD dalį, proporcingą mokestinio laikotarpio mėnesių, kuriais jie neturėjo teisės į NPD pagal šios dalies nuostatas, skaičiui.

***TAR pastaba.** 6 dalis taikoma apskaičiuojant ir deklaruojant 2017 metų ir vėlesnių mokestinių laikotarpių pajamas.*

7. GMP yra lygios gyventojų mokestinio laikotarpio apmokestinamųjų pajamų, išskyrus apmokestinamąsias pajamas, kurioms taikomas šio Įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje nustatytas mokesčio tarifas, pajamas, nuo kurių mokestis sumokėtas įsigyjant verslo liudijimą, taip pat išmokas, mokamas pasibaigus ar nutraukus gyvybės draudimo ar pensijų kaupimo sutartį, neviršijančias sumokėtų įmokų dydžio, sumai, neatėmus šio Įstatymo 21 straipsnyje nurodytų išlaidų ir gyventojui taikytino MNPD, ir metinio papildomo neapmokestinamojo pajamų dydžio (toliau – MPNPD).

8. Nuolatiniais Lietuvos gyventojams (tėvams arba įtėviams), auginantiems vaikus (įvaikius) iki 18 metų, taip pat vyresnius, jeigu jie mokosi mokyklose pagal bendrojo ugdymo programas grupinio mokymosi forma kasdieniu, nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdais, pavienio mokymosi forma savarankišku, nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdais, už

kiekvieną auginamą vaiką (įvaikį) yra taikomas 200 eurų papildomas neapmokestinamasis pajamų dydis (toliau – PNPDP).

***TAR pastaba.** 8 dalis taikoma apskaičiuojant ir deklaruojant 2017 metų ir vėlesnių mokestinių laikotarpių pajamas.*

9. Mokestiniu laikotarpiu PNPDP taikomas gyventojų pasirinktoje pajamų, susijusių su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, gavimo vietoje (jeigu taikomas NPD – ten kur taikomas NPD), dalijant PNPDP sumą kiekvienam iš tėvų (įtėvių) per pusę. Jeigu gyventojas vaikus (įvaikius) augina vienas, jam taikomas visas PNPDP.

10. Tais atvejais, kai su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos gaunamos už laikotarpį, ilgesnį kaip vienas mokestinio laikotarpio mėnuo, su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos apskaičiuojamos atskirai už kiekvieną mokestinio laikotarpio mėnesį, už kurį šios pajamos buvo apskaičiuotos išmokėti, taikant to mokestinio laikotarpio mėnesio NPD ir PNPDP.

11. Atsiradus arba pasibaigus teisei į PNPDP ar teisei į didesnę PNPDP, šis dydis pradamas arba nustojamas taikyti nuo kitą, negu atsirado arba pasibaigė teisė į jį, mėnesį gautų pajamų.

12. MPNPDP nustatomas sudedant tėvams (įtėviams) taikytinus pagal šio straipsnio nuostatas mokestinio laikotarpio atitinkamų mėnesių PNPDP.

13. MPNPDP tėvams (įtėviams) taikomi jų pasirinktu santykiu.

14. Nenuolatiniam Lietuvos gyventojui NPD gali būti taikomas tik mokestiniam laikotarpiui pasibaigus, teikiant metinę pajamų mokesčio deklaraciją. NPD nenuolatiniam Lietuvos gyventojui taikomas atsižvelgiant į šio straipsnio 1, 3, 6 ir 7 dalių nuostatas.

15. Šio Įstatymo 29 straipsnyje nustatytais atvejais iš pajamų atimama MNPD ir MPNPDP dalis, apskaičiuota tame straipsnyje nustatyta tvarka.

#### **4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama**

Projektu siūloma nustatyti, kad pagrindinis neapmokestinamasis pajamų dydis yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas minimalus darbo užmokesčio dydis. Taip būtų nutraukta ilgametė socialiai neatsakingos politikos tradicija, kai apmokestinamos pajamos, kurių dydis ne visada yra pakankamas net minimalių įprastinių poreikių patenkinimui ir kurios neužtikrina oraus pragyvenimo. Be to, NPD ir MMA susiejimas išspręstų sistemine problemą, kai dėl politinių priežasčių ypač prieš rinkimus neatsakingai manipuliuojama MMA didinimu.

Esant tokiam minimaliosios algos dydžiui, kaip dabar (380 Eur) dėl NPD suliginimo su MMA gyventojų pajamos „į rankas“ maksimaliai padidėtų iki 10,50 eurų per mėnesį. Taip pat padidėtų riba, kai taikomas NPD: šiuo metu jis taikomas, jeigu gyventojų pajamos neviršija 1 000 eurų per mėnesį, o NPD suliginus su dabartiniu MMA dydžiu, NPD būtų taikomas, jei pajamos neviršytų 1140 Eur per mėnesį.

NPD susiejimas su MMA turėtų ilgalaikį teigiamą poveikį mažinant skurdą ir neproporcingą darbo pajamų apmokestinimą. Manytina, kad sumažėtų biudžeto išlaidos paramai, kurią gauna dirbantys, tačiau iš neproporcingai apmokestinto darbo užmokesčio vis tiek nepragyvenantys, skurstantys ir Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme numatytus reikalavimus atitinkantys Lietuvos Respublikos piliečiai.

**5. Galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:**

Priėmus įstatymo projektą neigiamų pasekmių nenumatoma.

**6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:**

Kadangi skurdas yra vienas iš veiksnių, didinančių socialinės rizikos šeimų skaičių ir bloginančių kriminogeninę situaciją, visos jį mažinančios iniciatyvos, įskaitant ir siūlomas pataisas, turi teigiamos įtakos kriminogeninei situacijai. Korupcijai projektas įtakos neturės.

**7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:**

Įgyvendinus projektu siūlomą reglamentavimą, verslo sąlygos ilgainiui pagerės, nes oriau gyvenantys žmonės bus labiau motyvuoti produktyviai dirbti.

**8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokie šios srities teisės aktai tebegalioja (pateikiamas šių aktų sąrašas) ir kokius galiojančius teisės aktus būtina pakeisti ar panaikinti, priėmus teikiamą projektą:**

Kitų teisės aktų pakeisti ar panaikinti nereikia.

**9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas, o projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:**

Įstatymas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

**10. Ar įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus:**

Įstatymo projektas ne tik neprieštaruja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei Europos Sąjungos teisės aktų nuostatomis, bet ir sudaro sąlygas geriau užtikrinti juose, o taip pat ir Lietuvos Respublikos ratifikuotose Europos Socialinėje chartijoje ir Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje įtvirtintas teises.

**11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įstatymų lydinių aktų, – kas ir kada juos turėtų parengti, šių aktų metmenys:**

Įstatymo įgyvendinimui lydinių aktų nereikės.

**12. Kiek biudžeto lėšų pareikalaus ar leis sutaupyti įstatymo įgyvendinimas (pateikiami įvertinimai artimiausiems metams ir tolesnei ateičiai):**

Mūsų vertinimu, NPD sulyginus su MMA, valstybės ir savivaldybių biudžetai netektų apie 94 mln. eurų pajamų iš gyventojų pajamų mokesčio. Šis vertinimas grindžiamas duomenimis, kuriuos Lietuvos Respublikos finansų ministerija ir Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komitetas pateikė 2016 m. lapkričio mėnesį svarstant įstatymo projektą, kuriuo NPD padidintas nuo 200 iki 310 eurų, todėl jį turėtų patikslinti Lietuvos Respublikos finansų ministerija.

**13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:**

Projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

**14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*:**

Minimalioji mėnesinė alga, neapmokestinamasis pajamų dydis, skurdas

**16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:**

Nėra.

Teikia

Seimo narys Naglis Puteikis